

автора, перебуває лише на стадії формування і, поки що, не здатен повною мірою задовольнити їхні потреби.

1. Адамовский Я. В. Средства массовой информации в процессе системных преобразований в Польше / В. Я. Адамовский // Вестн. Московского ун-та. — 2001. — № 4. — С. 34–38. — Сер. 10. Журналистика. 2. Піскозуб Л. Й. Засоби зацікавлення читача польської періодики із видавничої справи і редагування / Л. Й. Піскозуб // Друкарство. — 2006. — № 5 (70). — С. 31–35. 3. Часопис «Wydawca» 2004–2014 рр. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.wydawca.com.pl/> 4. Kolasa W. Czasopisma prasoznawcze i prasoznawstwo w czasopismach (1989-2000) / W. Kolasa // Rocznik Historii Prasy Polskiej. — 2002. — Т. V. — З. 1 (9). — С. 211–235. 5. Pisarek W. O Mediach i Języku / W. Pisarek ; pod red. Z. Bauera i E. Chudzińskiego. — Kraków : Universitas, 2007. — 392 s. — (Seria Dziennikarstwo i świat mediów).

«WYDAWCA»: 20 ЛЕТ НА РЫНКЕ ПОЛЬСКОЙ ПЕРИОДИКИ

Охарактеризован рынок польских периодических изданий по издательскому делу и редактированию. Проанализирован тематический пласт журнала «Wydawca».

«WYDAWCA»: 20 YEARS ON THE POLISH PERIODICALS MARKET

The author describes polish periodicals from publishing business and editing. The attention is paid to the subject analysis of the journal «Wydawca».

Стаття надійшла 08.09.2014

УДК 007 : 304 : 655

О. А. Щирба

Українська академія друкарства

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ АЛЬМАНАХІВ В УКРАЇНІ ТА РОСІЇ

Обґрунтовуються особливості становлення й закономірності розвитку альманахів в Україні та Росії, проводяться порівняльні характеристики функціонування українських та російських альманахів. Оцінюються літературні здобутки сучасних альманахів, визначається їх місце в медійному контексті, в українсько-російському культурному житті та міжкультурному діалозі.

Альманах, збірки, цензура, видавці, процес, примірник, періодика

Сучасний ринок літературних альманахів нестабільний, його основу становлять добре відомі авторитетні видання, що існують уже тривалий час, і примножують нові видання, які майже щороку з'являються на книжковому ринку чи у віртуальному інформаційному просторі. У Росії літературні альманахи у наш час популярніші, хоча й в електронному варіанті, відповідно їм приділяється більша увага з боку вчених-літераторів, ніж в Україні, де «альманашна нива» розвивається не так стрімко, як у ХІХ–ХХ століттях.

Серед українських видань, що з'являються і відповідно зникають через свободу слова та відсутність до них будь-якого зацікавлення, культурологічний «нерегулярник» під екзотичною назвою «І» виявився доволі витривалим. Уже втретє український читач може втішатися виходом чергового (№ 5–6) подвійного числа гуманітарного альманаху «Дух і літера» (м. Київ). Якщо говорити про тематичну спрямованість часопису, то вона визначається дуже часто актуальними проблемами всього суспільства. З 1999 р. видається літературно-мистецький альманах «Кальміус» (вісім випусків, 1999–2002 рр.), що містить чимало цікавих рубрик: проза, поезія, критика, есеї, полеміка, переклади тощо. Наявність в альманахах творів як уже визнаних і досвідчених авторів (П. Кочур, М. Коцюба, Г. Гамалій), так і молодих (М. Данько — він же редактор, В. Сорокопуд, О. Шкиря, В. Василець), свідчить про те, що «художню літературу в нашій країні творять не лише професіонали» [2, с. 105]. У Полтаві з 2000 р. видається альманах «Рідний край», у якому висвітлюються актуальні проблеми мовознавства, літературознавства, мистецтвознавства, історії України; представлено публікацію творів сучасних українських письменників, презентацію центрів національної культури; відображаються публіцистичні проблеми суспільно-громадського життя України; проводиться огляд і рецензування нових видань. У Чернігові з 1993 р. видається літературний дитячий альманах «Пегасик». Це видання — творча майстерня літературно обдарованих дітей-школярів, які не лише пишуть вірші та прозу, а й полюбляють читати, цікавляться художнім словом. Тернопільський альманах «Криниця» у новій парадигмі часу спонукає до роздумів не лише просвітницьких, літературно-мистецьких, історіографічних, а й соціальних та політичних. У лютому 2011 р. засновано волинський альманах «Нова проза», в якому на 196 сторінках видання накладом у 300 примірників розмістилися твори дев'ятох авторів, які представляють Запоріжжя, Київ, Чернігів та Луцьк. Альманах «Слобожанщина» (заснований ще 1991 р.) містить прозу й поезію, сатиру та гумор, критику й публіцистику. З 2004 р. у виданнях друкувались як члени обласного об'єднання літераторів, так і учасники літературних студій. Зі здобуттям Україною незалежності, з новим етапом формування цілісної української культури, з'явилася потреба донести до читача набутки «місцевих геніїв». За роки альманахового «вакууму» багато чого змінилося, тому концепція нових видань теж зазнала перемін. Нині існує близько 30 альманахів, для яких характерною рисою є зосередження на місцевому колориті та тематиці. Майже кожний альманах стає сходинкою до літературної вершини для когось із письменників.

Альманахи у Росії видозмінилися (набули електронного вигляду) із впровадженням новітніх технологій. Однак в електронному носії суть альманаху з часом втрачається. Електронні відповідники лише несуть назву «альманах», яка вже давно має інші ознаки, вплив, завдання тощо. З 1992 р. виходить альманах «Минувшее» («Минуле») видавництва Atheneum-Фенікс, метою якого є введення в науковий та громадський оборот невідомих матеріалів з російської культури та літератури XXI століття. Ще один альманах «URBI», який з'явився вже на сучасних теренах Росії, — про діяльність Достоєвського

[8, с. 7–12]. Зміст альманаху містить оголошені збірки віршів, прози одного автора; літературознавчі праці, збірки есе, збірники текстів на конкретну, глобальну тему. Водночас розвивається альманах «Ризик» видавництва «Арго-Ризик», який очолює Єгор Городецький, Дмитро Кузьмін, Ярослав Могутін. Видання позиціонується із сильним літературним ухилом, адресоване вузькій аудиторії читачів, які цікавляться сучасним (часто дуже непростим для сприйняття) мистецтвом, культурологією тощо. І не дарма, адже головною концепцією альманаху було створення видання, насамперед, для сексуальних меншин. Альманах «Росинки» виходив протягом 1998–2010 рр. Його назва наближає до творчості японського поета Кобаясі Ісса. У виданні можна знайти тексти віршів призерів, дипломантів та номінантів конкурсів, розгорнуті відгуки членів журі тощо. Особливою популярністю у Росії користується клуб «Авторнік» — найстаріший авторитетний літературний майданчик, особливістю якого були експерименти з формою і жанром літературного вечора, багато з яких надалі ввійшли в традицію московського літературного життя. На базі літературного клубу виник альманах «Авторнік», який видається з 2000 р. чотири рази на сезон: три випуски — за матеріалами клубних читань у літературному клубі «Авторнік», четвертий — за матеріалами кращого вечора сезону, обраного голосуванням членів клубу. З 2002 р. видається «Ілля» — літературно-мистецький альманах, який в Москві є Фондом пам'яті Іллі Тюріна. На сьогодні вийшло вже вісім випусків альманаху, при цьому було опубліковано твори понад 300 авторів з різних регіонів Росії, Білорусі, України, Казахстану, країн далекого зарубіжжя. Деякі альманахи, які видавалися ще у ХІХ ст., продовжують існувати до сьогодні. Наприклад, видання «Невський альманах», вперше побачив світ у 1825 р. в Петербурзі, його видавцем був літератор, підприємець і меценат Єгор Васильович Алад'їн. Сьогодні «Невський альманах» читають тисячі людей, мільйони можуть ознайомитися з ним у мережі Інтернет. У перший рік свого «другого народження» «Невський альманах» отримав Диплом лауреата конкурсу «Від Старої Ладogi до Санкт-Петербурга». Також заслуговує на увагу альманах «Альтернатива», який видається з 2003 р. Відмінною особливістю цього видання є те, що в галереї є можливість для читачів ознайомитися зі значно більшою кількістю віршів ніж зазвичай, одночасно акцентуючи увагу не на відомих прізвищах, а на якості самих віршів [12, с. 7–12].

З новим тисячоліттям друкований альманах як в Україні, так і в Росії, починає трансформуватися — змінюється структура, вид, відповідність до сучасного. Альманахи все частіше з'являються в електронному вигляді, як додаток до друкованого видання або як самостійне.

Нестабільність періодичної преси в Україні приводить до того, що альманахів і збірників виходить все більше. Західноукраїнський художник Іван Труш, відгукуючись на вихід одеського альманаху «Багаття», писав: «Альманахи множаться у нас останніми роками, як гриби по дощі. Хотілося би ляяти видавців чи впорядників — гов! У Росії вони займають місце журналів і тому належить призначення тим, що коло них трудяться...» [3, с. 106]. У сучасному літературному процесі в Україні кожен з альманахів відіграє певну роль, пред-

ставляє одну зі сторін сучасного літературного життя, за визначенням В. Єшкілева, презентує певний літературний дискурс [11, с. 45]. Більшість сучасних літературних альманахів в Україні пропагують нову та найновішу літературу; це стосується, передусім, «молодих» видань («Курінь», «Криниця», Рідний край» тощо).

На початку 2000 р. російська літературна сцена зазнала значних змін, внаслідок таких причин: бурхливе літературне життя набридло багатьом її учасникам; зміни в суспільстві, політиці позначились на культурі і пресі; впровадження нових технологій та поширення Інтернету у Росії зробило нагальною потребою організувати живі літературні зустрічі. Оскільки швидке оприлюднення нових творів й отримання реакції читачів стало можливим і зручним в мережі, це спричинило закриття багатьох літературних клубів, які ще на той час функціонували. Російські видання, які сьогодні друкують, здебільшого мало чим можуть порадувати: збідніла жанрова палітра, відсутність нарисів, фейлетонів, а також нестача професіоналів і кваліфікованих кадрів.

Сучасні літературно-художні альманахи, як в Україні, так і в Росії, перебувають у тісному зв'язку з політологічним дискурсом; не менш важливою ознакою сучасних, так званих «немодерністських» альманахів, є суб'єктивізм у відборі матеріалів до друку — визначальними є особисті літературні смаки головних редакторів. Ринкові умови, реалії літературного процесу та інші чинники спричинили втрату незначної кількості літературно-художніх видань на книжковому ринку, що є спільною ознакою українських та російських альманахів. Зокрема, одні припинили своє існування, інші змінили формат та втратили наклад. Проте альманахи залишаються невід'ємною частиною літературного процесу і користуються більшим попитом у поціновувачів сучасної літератури, ніж періодичні видання.

Первинний тип «альманаху» змінився, проте це спірне питання, на краше це чи ні, адже світ мінливий разом з ідеологією, культурою, традиціями, суспільством, тому трансформацію альманаху можна вважати досягненням, а не втратою, як в Україні, так і в Росії.

1. Актуальні проблеми сучасного літературознавства та мовознавства: зб. наук. праць / навч.-метод. каб. вищої освіти. — К., 1991. — 362 с. 2. Батраченко Л. В. Літературні альманахи в Україні: мат. наук.-теорет. конф. викл., асп., співробіт. та студ. гуманіт. ф-ту / Л. В. Батраченко, упоряд. і видавець С. А. Александров. — Суми: Вид-во СумДУ, 2005. — Ч. 2. — 136 с. 3. Дмитрук В. Г. Нарис з історії української журналістики XIX ст. / В. Г. Дмитрук. — Львів: Вища школа, 1969. — 145 с. 4. Жирков Г. В. История цензуры в России XIX–XX вв. / Г. В. Жирков — М.: Аспект Пресс, 2001. — 172 с. 5. Історія української дожовтневої журналістики: навч. посіб. для студ. вузів зі спец. «Журналістика» / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайло та ін. — Львів: Вища школа, Вид-во при ЛДУ, 1983. — 512 с. 6. Российский государственный архив литературы и искусства. Путеводитель. — Вып. 8. — 2004. — 125 с. 7. Русская периодическая печать 1702–1895: справ. / под ред. А. Г. Дементьева, А. В. Западова, М. С. Черепанова. — М., Госполитиздат, 1958. — 276 с. 8. Сборник материалов к изучению истории русской журналистики. — Вып. 1–3. — М.: Изд-во Высшей партийной школы, 1952. — 254 с. 9. Ткачук М. Світло «Русалки Дністрової» [Електронний ресурс] / М. Ткачук. — Режим доступу: http://dt.ua/SOCIETY/svitlo_rusalki_dnistrovoyi-51474.html. 10. Українська літературна енциклопедія: в 5 т. / ред. кол. І. О. Дзевєрін (відп. ред.) та ін. — К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1998. — Т. 1: А–Г. — 536 с.

11. Хітрова Т. В. Зародження та розвиток альманахової літератури на Запоріжжі / Т. В. Хітрова // Наукові записки інституту журналістики. — К. : Ін-т журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, 2003. — Т. 12. — 185 с. 12. Хрестоматія по истории русской журналистики XIX вв. / под ред. проф. А. В. Западова. — М.: Высш. шк., 1965; 2-е изд. — 1969. — 135 с. 13. Художньо-технічне оформлення видань різних видів [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1815>

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННЫХ ЛИТЕРАТУРНЫХ АЛЬМАНАХОВ В УКРАИНЕ И РОССИИ

Обосновываются особенности становления и закономерности развития альманахов в Украине и России, проводятся сравнительные характеристики функционирования украинских и русских альманахов. Оцениваются литературные достижения современных альманахов, определяется их место в медийном контексте, в украинско-российской культурной жизни и в межкультурном диалоге.

FEATURES OF DEVELOPMENT OF MODERN LITERARY ANTHOLOGIES IN UKRAINE AND RUSSIA

Settle peculiarities of formation and development laws of almanacs in Ukraine and Russia are comparative characteristics of functioning of Ukrainian and Russian anthologies. Estimated literary achievements of the modern anthologies, is determined by their place in the media context in Ukrainian-Russian cultural life and intercultural dialogue.

Стаття надійшла 05.11.2014

УДК 655.4:082.1(477)

Н. Н. Зубко

Українська академія друкарства

КНИЖКОВІ СЕРІЇ У ВИДАВНИЧОМУ РЕПЕРТУАРІ УКРАЇНИ: ТИПО-ВИДОВІ ПРІОРИТЕТИ

Характеризується серія як особливий вид видавничої продукції і спосіб упорядкування товарної пропозиції за різними ознаками; аналізується динаміка випуску книжкових серій в Україні; визначаються типо-видові пріоритети сучасного серійного книговидання.

Книжкова серія, класифікація серій, структура серійного книговидання, видавничий репертуар

Видавничий репертуар України щороку збагачується новими книгами, кількість яких невідмінно зростає. Орієнтуватися у масиві друкованої продукції як книгарям, так і читачам допомагають серії. Так видавництва структурують товарну пропозицію, вибудовують асоціативний книжковий ряд довкола певної ідеї, позиціонують його як «сильний» товар і, тим самим, формують